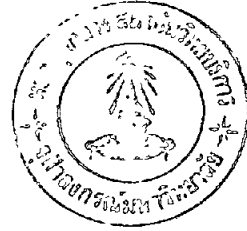

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

คุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น หลักสูตร แผนการสอน การเตรียมนักเรียนให้มีความพร้อม กระบวนการจัดกิจกรรม การบริหารโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน ตลอดจนครูผู้สอน ถ้าหากวิเคราะห์โดยละเอียดรอบคอบแล้วจะพบว่าองค์ประกอบเกี่ยวกับครูสำคัญที่สุด ครูเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งในการจัดดำเนินการสอนในห้องเรียน ครูเป็นผู้นำและเป็นผู้มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ (กรมสามัญศึกษา 2511: 28,34)

การสอนเป็นเรื่องของครูกับนักเรียน หรือเป็นเรื่องของคนกับคน เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องของการมีชีวิตชีวา ซึ่งต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมอยู่เสมอ การศึกษาหรือการแสวงหาแนวทางเพื่อปรับปรุง เทคนิคการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูพึงกระทำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น

ความหมายและขอบเขตของพฤติกรรมการสอน

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าบุคคลอื่นจะสังเกตเห็นการกระทำที่เกิดขึ้นหรือไม่ (ณลรัตน์ หล้าสุวรรณ 2526: 112) และพฤติกรรมโดยทั่วไปจะมี 2 ลักษณะได้แก่

1. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้วคนอื่นสามารถเห็นได้ วัตถุประสงค์ประสาสัมพันธสงเคราะห์
2. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้วคนอื่นไม่สามารถเห็นได้ ศึกษาค้นคว้าตนเอง มีลักษณะเป็นพฤติกรรมภายใน ได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ การจำ การคิด หรือการตัดสินใจ เป็นต้น

การสอน การสอนเป็นศิลปะแขนงหนึ่งซึ่งไม่สามารถอธิบายให้เห็นแก่นแท้ได้โดยคำพูด เพราะการสอนเป็นเทคนิค ซึ่งต้องอาศัยใจรักในการสอน ขณะเดียวกันการสอนก็เป็น

ศาสตร์เช่นกัน คือจะคงมีการคิดที่เป็นระบบ มีการเตรียมการสอนที่เป็นระบบ มีองค์ประกอบที่ค้ำยันเป็นคุณลักษณะของครูที่ดี (Davies 1978: 4 - 5) อย่างไรก็ตาม คำว่าการสอนก็มีนักการศึกษาพยายามให้ความหมายไว้อย่างไรก็ตาม ลักษณะ เช่น

คาร์เทอร์ วิกุก (Good 1959: 213) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสอน ใน Dictionary of Education เป็น 2 นัย คือ

1. การสอน หมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรม สั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป
2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมเพื่อช่วยให้นักเรียน หรือผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรม เกิดการเรียนรู้ โดยง่าย

วิลเลียม ไวลส์ (Wiles 1975: 10) ได้ให้ความหมายของการสอน ไว้ 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การสอน คือ การชี้แนะ หมายถึง การช่วยเหลือ แนะนำ จัดหาวัสดุ และส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนอยากทำหรืออยากเห็น
2. การสอน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ โดยที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมความรู้ แล้วจัดความรู้ที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ตามความจริงให้ง่ายและน่าสนใจ เพื่อสะดวกแก่การที่ผู้เรียนจะได้เข้าใจและรับไว้ได้
3. การสอน คือ การที่ผู้สอนทำงานร่วมกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้จักทำด้วยตนเอง
4. การสอน คือ การแนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน โดยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม และพัฒนาการในทางที่พึงปรารถนา ตรงกับจุดประสงค์ของการศึกษา

นอกจากความคิดของไวลส์ แล้ว ฟิลิป แอล ฮอสฟอร์ด (Hosford 1973: 43) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการสอนไว้ว่า การสอนหมายถึง ความพยายามในการชักจูงผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่คงถาวร โดยผ่านทาง การปะทะสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและการสอน

นั้นเป็นสิ่งที่กึกก้องมาโดยชน รมชาติและ เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอน

การสอนนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของผู้สอนฝ่ายเดียว และการเรียนก็ไม่ใช่เรื่องของผู้เรียนฝ่ายเดียว แต่ทั้งผู้เรียน และผู้สอนจำเป็นต้องทำงานร่วมกันในการเรียนการสอน ความหมายของการสอน จึงมองได้ในรูปของการนำไปใช้ และการนำไปเกี่ยวข้องกับส่วนอื่น ๆ ของการศึกษา ดังที่ วิลเลียม เอ็ม อเล็กซานเดอร์ (Alexander 1974: 161) สรุปความหมายของการสอนในรูปแบบของการนำไปใช้ควร จะประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. เนื้อหา หมายถึง จะสอนอะไรให้แก่เด็ก ส่วนวิธีสอนก็คือจะสอนอย่างไร
2. จุดประสงค์ของการสอน หมายถึง การเรียนรู้ของเด็ก ส่วนวิธีสอนก็คือทางที่จะนำเด็กให้บรรลุถึงการเรียนรู้ดังกล่าว
3. ผลที่ได้รับจากการสอน หมายถึง สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเนื่องจากประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการสอน ก็คือ ทำอย่างไรเด็กจึงจะเกิดการเรียนรู้ขึ้น

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษา ให้ความสำคัญของการสอนในทรรศนะต่าง ๆ กัน เช่น

การสอน คือ กลวิธีต่าง ๆ ที่จะชักจูงหรือแนะนำให้ผู้เรียนเจริญไปตามทิศทางที่ครูต้องการ

การสอน คือ กรรมวิธีในการจัดกิจกรรม วัสดุ และแนะแนวทางที่จะให้เกิดการเรียนรู้โดยขึ้น ทั้งการศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

การสอน คือ การจัดสภาพการณ์ จัดสถานการณ์ หรือจัดกิจกรรมอันเป็นการวางแผนที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดำเนินไปด้วยความสะดวก รวมทั้งการเรียนรู้ที่จัดเป็นแบบฉบับต่าง ๆ หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างไม่เป็นพิธีของอื่น ๆ

* จากความหมายของทั้งคำว่า พฤติกรรม และการสอน จึงพอสรุปได้ว่า พฤติกรรม การสอน คือการกระทำหรือกิจกรรมที่ครูแสดงออกเพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ในกลุ่มวิชาต่าง ๆ นั่นคือ การกระทำใดก็ตาม

ที่ครูแสดงออกอันมีผลต่อการเรียนของนักเรียน ก็เรียกว่า พฤติกรรมการสอน ในทางตรงกันข้าม การกระทำใดก็ตามที่นักเรียนแสดงออกก็เรียกพฤติกรรมการเรียน ทั้งพฤติกรรมการสอนและพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (Anderson 1970: 305-321) กล่าวคือพฤติกรรมการเรียนจะดำเนินไปควบคู่กันนั้นย่อมจะคงอาศัยพฤติกรรมการสอนที่ดีของครูด้วย ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงพฤติกรรมการสอนจึงมุ่งหมายถึงพฤติกรรมที่ครูแสดงออกทุก ๆ อย่างที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อันของนักเรียน

พฤติกรรมของครูส่วนใหญ่จะเป็นผลจากลักษณะที่แท้จริงของตัวครูเองกับผลที่เกิดจากการศึกษาอบรมของครู และตัวการที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมการสอนของครู ได้แก่ จิตวิทยาการศึกษา ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม และแรงจูงใจ (ชมรมหมื่นรักษ์ 2513: 4) ความสำคัญของครูซึ่งอยู่ที่พฤติกรรมการสอน ซึ่ง ชีรยุทธิ์ เส้นวงศ์ ๗ อุษยา (2524: 121 - 141) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการสอนของครูไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมการสอนของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
2. สมรรถภาพเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ และอุปนิสัย หรือบุคลิกภาพที่ก่อให้เกิดความสามารถในการกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ได้ ครูที่ดีและมีประสิทธิภาพในการสอนจึงจำเป็นต้องมีสมรรถภาพด้านการปฏิบัติการสอน
3. พฤติกรรมการสอนของครูแสดงออกให้หลายลักษณะต่าง ๆ กัน การที่ได้ทราบพฤติกรรมการสอนของครูที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะช่วยให้ทราบแนวโน้มของพฤติกรรมการสอนของครูว่าเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตามหลักการหรือไม่ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนและควบคุมพฤติกรรมการสอนของครูได้
4. ความเข้าใจ แนวคิดของบทบาทและเข้าใจตนเองจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมการสอนของครูได้ดียิ่งขึ้น
5. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ สาเหตุแห่งพฤติกรรมการสอนของครู ด้านการปฏิบัติการสอน จะช่วยให้ครูปรับปรุงแก้ไข ควบคุม และพัฒนาพฤติกรรมการสอนของตนได้

ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม รมการ สอน

การสอนให้ เกิดประ สติธิภาพมากที่สุด ครูผู้สอนต้องมีกิจกรรมหลายรูปแบบในอันที่ จะพัฒนาความรู้ที่นักคิด และประสบการณ์ของผู้เรียน พินัน น้อยแสงศรี (2518: 26-28) กล่าวว่า การเรียนการสอนจะเกิดประ สติธิภาพมากที่สุด ครูจะต้องวางจุดมุ่งหมายในการ สอนว่าต้องการให้ เกิดหรือเปลี่ยนแปลงอย่างไร และจะต้องทราบพื้นฐานอันจำเป็นในการ สอน เช่น ทักษะความรู้ในเนื้อหาวิชานั้นคือเมื่อก้าวถึงพฤติกรรม รมการ สอนในห้องเรียน จำ เป็นจะต้องเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะพฤติกรรม รมการ สอน เป็นส่วนหนึ่งของระบบการสอนนั่นเอง

สุจิต เพียรชอบ (2524: 1 - 3) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอน ไว้ในกรณีอาจารย์คานการเรียนการสอนไว้ว่า เมื่อครูรับหมายให้สอนวิชาใด ควรตั้ง คำถามตนเองดังนี้

- ประการแรก "เราตั้งใจจะให้อะไรเกิดขึ้นกับนักเรียน"
- ประการที่สอง "เราจะจัดเนื้อหาและประสบการณ์อะไรให้แก่ผู้เรียน"
- ประการที่สาม "เราจะจัดการเรียนการสอนอย่างไรจึงจะมีประ สติธิภาพ"
- ประการที่สี่ "เราจะมีวิธีการอย่างไรจึงจะรู้ว่าสิ่งที่คาดหวังได้เกิดกับ ผู้เรียนแล้ว"

ทองจันทร์ หงส์ศคารมภ์ (2524: 42,55) กล่าวเพิ่มเติมถึงหลักการเรียนรู้และ การสอนว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องราวของปัจเจกบุคคล (individual) ส่วนองค์ประ กอบของการ เรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์มีองค์ประกอบสองอย่างรวมกัน เพื่อให้เกิดสภาพ การเรียนรู้คือ

1. โยนิโสมนสิการ คือ องค์ประกอบภายในของตัวผู้เรียน อยากเรียน เกิด ปัญญาใคร่ครวญหาเหตุผลใคร่ครวญในสิ่งที่พบเห็นให้ลึกซึ้ง เกิดการเรียนรู้ ขึ้น
2. ปรัโกโษณะ คือ องค์ประกอบภายนอกของตัวผู้เรียน หรือสิ่งแวดล้อมภายนอก รอบกายที่มากกว่าหน้าสัมผัสทั้ง 5 แล้วใช้โยนิโสมนสิการใคร่ครวญให้เกิดการ เรียนรู้

เมื่อสภาพการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดังนี้ การเรียนรู้จึงเป็นเรื่องเฉพาะตัวของนักเรียน ครูจะทำหน้าที่จัดสภาพการณ์ให้เท่านั้น พฤติกรรมการสอนของครูจะเกิดขึ้นตามแนวที่ถูกทดลองถ้าครูมีความเข้าใจดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นเรื่องของนักเรียน
2. การเรียนรู้จะเกิดได้ก็เมื่อเรียนจากสิ่งที่มีความหมาย
3. เรียนรู้สิ่งที่มีเป้าหมายแน่นอน เป็นเป้าหมายที่ทำได้ และ เป้าหมายแต่ละชั้นควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า
4. การเรียนรู้จะเกิดได้ถ้าเรียนควบคู่ไปกับการให้ข้อคิด
5. เด็กจะเรียนรู้ได้ก็ถ้ากลุ่มมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน

พฤติกรรมการสอนในชั้นเรียน

พฤติกรรมการสอนเป็นพฤติกรรมของครู ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อกลับถึงนักเรียน ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้องเรียน ครูกับนักเรียนจะกระทำกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันในรูปของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ จี เพอร์ เพจซ์ (Page 1977: 337) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนว่าเป็นอิทธิพลระหว่างครูกับนักเรียนที่มีต่อกัน โดยเน้นถึงพฤติกรรมทางสังคมและอารมณ์ของ ครูกับนักเรียน

อิทธิพลของครู และวิธีสอนของครูต่อนักเรียนมีผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้พฤติกรรมในชั้นเรียน แสดงให้เห็นถึงสภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และชี้ให้เห็นถึงบรรยากาศของชั้นเรียนโดยทั่วไปว่า ครูและนักเรียนมีทัศนคติต่อกันอย่างไร นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเพียงใด ปฏิกริยาดังกล่าว เป็นเครื่องชี้ให้เห็นลักษณะอิทธิพลของครูในชั้นเรียน เบลแลค (Bellack 1963: 41) ได้แบ่งอิทธิพลของครูในชั้นเรียนออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. อิทธิพลทางอ้อม หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกมาแล้วทำให้นักเรียนตอบสนองในลักษณะใดก็ได้ อิทธิพลทางอ้อมจะเกิดขึ้นถ้าครูแสดงพฤติกรรมออกในทำนองยอมรับขยายความหรือสนับสนุนความคิดเห็น และความรู้สึกของนักเรียน ชม หรือให้กำลังใจตามคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. อิทธิพลทางตรง หมายถึง กิริยาที่ครูแสดงออกมาแล้วจะทำให้ให้นักเรียนตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมไปในทางที่ครูต้องการอย่างเต็มที่ อิทธิพลประเภทนี้จะเกิดขึ้นเมื่อครูบรรยาย หรือแสดงความคิดเห็นฝ่ายเดียว เมื่อครูแนะนำ ออกคำสั่ง ติเตียน ว่ากล่าว เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรม

เบลแลค (Bellack 1963: 41) ยังได้แบ่งพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนระหว่างครูและนักเรียนออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. พฤติกรรมทางวาจา (Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออก เพื่อสื่อความหมายระหว่างกัน โดยการพูดหรือการอ่านออกเสียง

2. พฤติกรรมที่ไม่ใช่วาจา (Non-Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนไม่ได้แสดงออกทางวาจา แต่เป็นการแสดงออกทางท่าทางเป็นการเขียนการอ่านในใจ หรือพยักหน้า สันติระ เป็นต้น

วิสัยของครูทั้งพฤติกรรมทางวาจา และพฤติกรรมที่ไม่ใช่ทางวาจา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนสอนและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนทั้งสิ้น

วิทฮอล (Withall 1949:361) ได้ศึกษาในเรื่องการใช้วาจา หรือคำพูดของครูซึ่งสรุปได้ว่า คำพูดของครูจะมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. ครูมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนคำพูดของครูเอง ดังนั้นครูจึงมักจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน
- หรือ 2. ครูมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนคำพูดของนักเรียน ดังนั้นนักเรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน หรือ เน้นหาวิชาเป็นศูนย์กลาง

สำหรับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง จึงมีทั้งพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีของครูในต่างประเทศ ได้แก่การศึกษาเพื่อค้นหาพฤติกรรมของครู โดย เดวิด จี ไรอันส์ (Ryans 1960: 82) ซึ่งรวบรวมพฤติกรรมที่น่าสนใจไว้ดังนี้

พฤติกรรมที่ดี	พฤติกรรมที่ไม่ดี
คืนตัวอยู่เสมอ สนใจตัวนักเรียนและกิจกรรมของชั้น ว่าเริงแจ่มใส ควบคุมตนเองได้ไม่ฉิวหว้างง่าย มีอารมณ์ขัน ยอมรับเมื่อตนผิด ไม่ลำเอียง มีความอดทน แสดงความเข้าใจนักเรียน แสดงความเป็นเพื่อนและสุภาพท่อนักเรียน ช่วยเหลือปัญหาส่วนตัวของนักเรียนเท่า ๆ กับปัญหาการเรียน ยกย่องชมเชยผู้ทำงานดี ยอมรับว่านักเรียนสามารถทำงานยาก ๆ ได้ ส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เตรียมการสอนเป็นอย่างดี มีการยืดหยุ่นเวลาสอนถ้าไม่เป็นไปตาม แผน	ทำทางหยอหยงเบาเบื่อน่าย ไม่สนใจนักเรียนและ กิจกรรมของชั้น อารมณ์ไม่ดี เศร้าทลอคเวลา ควบคุมตนเองไม่ได้ โกรธง่าย เงียบเฉย ไม่ยอมรับความผิดของตน ลำเอียง สนใจเฉพาะนักเรียนบางคน ทอดย อดทน ขาดความเมตตาากรุณา ไม่ให้ความสนิทสนมกับนักเรียน สนใจเฉพาะค่านการเรียนของนักเรียน ไม่มีการยกย่องหรือปรับปรุญผู้เรียน ให้ดีขึ้น ไม่เชื่อในความสามารถของผู้เรียน บั่นทอนกำลังใจของนักเรียน ใช้ความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ไม่เตรียมการสอน ท่องสอนตามแผนที่เตรียมไว้ไม่ เปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมที่ดี	พฤติกรรมที่ไม่ดี
ยอมรับความแตกต่างของนักเรียน	ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน
ใช้อุปกรณ์การสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ	ใช้วัสดุ และวิธีสอนที่ไม่น่าสนใจ
ใช้การสาธิตและการอธิบายช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่แจ่มแจ้ง	การสาธิตและอธิบายไม่ชัดเจน
ให้คำชี้แจงอย่างแจ่มชัด	ให้คำชี้แจงคลุมเครือ
สนับสนุนให้นักเรียนแก้ปัญหาและประเมินผลด้วยตนเอง	ไม่ให้นักเรียนทำงานและประเมินผลด้วยตนเอง
มีระเบียบวินัยดี	ทำอะไรตามใจชอบ
ให้ความช่วยเหลือนักเรียนด้วยความเต็มใจ	ให้ความช่วยเหลือนักเรียนอย่างเสียไม่ได้

พฤติกรรมการสอนทั่วไป

พฤติกรรมการสอนทั่วไป เป็นพฤติกรรมที่ไม่เจาะจงเฉพาะพฤติกรรมที่ครูแสดงในห้องเรียน แต่จะรวมถึงพฤติกรรมภายนอกห้องเรียน และพฤติกรรมส่วนตัวของครูด้วย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ จะสร้างและครอบคลุมถึงพฤติกรรมครูทั้งหมดขณะอยู่ในโรงเรียนอื่น เป็นพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาทุก ๆ ด้าน

ธีระ รุญเจริญ (2523: 31-37) ศึกษาในลักษณะของการปฏิบัติงานของครูที่สามารถสังเกต ติดตามผลได้เป็นพฤติกรรมกรปฏิบัติการของครูที่เกี่ยวข้องกับการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. การสอน ได้แก่พฤติกรรมที่ครูแสดงออกเพื่อพัฒนานักเรียนในทุก ๆ ด้าน เช่น การอธิบายเนื้อหาในวิชาต่าง ๆ การถามคำถาม การชมเชย เป็นต้น พฤติกรรม

เหล่านี้จะปรากฏในช่วงไม่งสอนของครูตามตารางสอน และอาจมีทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

2. การอบรม คือ พฤติกรรมที่ครูแสดงออกเพื่อมุ่งพัฒนาลักษณะนิสัยในค่านอง่าง ๆ เช่นนิสัยในการรักษาความสะอาด ความซื่อสัตย์ ความอ่อนน้อม ฯลฯ โดยที่พฤติกรรมของครูเป็นไปในลักษณะจูงใจให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้ง และการปฏิบัติตาม พฤติกรรมเหล่านี้จะปรากฏในช่วงไม่งสอน ช่วงไม่งว่าง ช่วงไม่งกิจกรรม ก่อนเข้าเรียน ก่อนเลิกเรียนหรือในเวลาพัก ทั้งในและนอกห้องเรียน

3. การปกครอง หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกเพื่อควบคุมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในกฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน หรือพฤติกรรมที่ครูใช้เพื่อมุ่งจะเปลี่ยนหรือแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนไปในทิศทางที่ครูประสงค์ เช่นการว่ากล่าวตักเตือน ลงโทษ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในโรงเรียน

4. การวัดผลงานและตรวจผลงาน เช่น ตรวจสมุดงาน การบ้าน หรือดูแลควบคุมให้นักเรียนทำแบบทดสอบ ตลอดจนการสังเกตพัฒนาการของนักเรียนเพื่อให้คะแนนเป็นต้น

5. การทำงานธุรการ หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกเพื่อให้การดำเนินงานของห้องเรียนและโรงเรียนเป็นไปคตามระเบียบแบบแผน และราบรื่น เช่น การทำบัญชีเรียกชื่อ สมุดประจำชั้น การจัดหรือควบคุมให้นักเรียนจัดห้องเรียน ห้องประชุม การทำหน้าที่การเงินของโรงเรียนการต้อนรับแขก ผู้ปกครองที่มาเยี่ยม เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นได้ทุกโอกาส

6. การจัดกิจกรรมพิเศษของนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกที่เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร ของนักเรียน เช่น การจัดกีฬา การควบคุมดูแลการแสดงต่าง ๆ อันเป็นกิจกรรมของโรงเรียน การนำนักเรียนไปทัศนศึกษาออกสถานที่ กาศเชิงวิหยากรมาพูด เป็นต้น

7. การติดต่อกับหน่วยงานอื่นและชุมชน หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกเพื่อการติดต่อกสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป โรงเรียนอื่น และหน่วยงานอื่น

8. การปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงนอกเหนือจากข้อ 1 - 7 เช่น การห้ามเด็กถลอก การทำอุปกรณการสอน การประชุมภายในโรงเรียน การอ่านหนังสือวิชาการ การเข้าร่วมการอบรมในโครงการต่าง ๆ การศึกษาท่อนในสถาบันต่าง ๆ นอกเวลา หรือเป็นวิทยากรในการอบรมครู เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา

9. การปฏิบัติงานอื่นนอกเหนือจากข้อ 1 - 8 เช่น การพูดคุยกันระหว่างเพื่อนครู การพักผ่อน อ่านหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

✓ อ่าไฟ สุจริตกุล (2524: 10 - 28) แห่งภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โคเปนเฮเกนและเรียบเรียง คุณสมบัติ 6 ประการของครูในสังคม จาก Six Areas of Teacher Competence : The Role of the Teacher in Society of National IOTA Council , San Jose , California Tempe , Arizona ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เมื่อกำหนดเป็นพฤติกรรมการสอนของครูแล้วนับได้ว่าครอบคลุมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และแสดงออกถึงลักษณะของครูที่ดี คุณสมบัติ 6 ประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ หน้าที่สำคัญของครูก็คือ การที่ให้นักเรียนได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ให้มากที่สุด ครูจะสามารถวางแผน พัฒนากระบวนการเรียน ดำเนินการสอน และประเมินผลกิจกรรม การเรียนการสอนได้

2. ครูต้องสามารถเป็นที่ปรึกษาและแนะแนวทางแก่นักเรียน โดยใช้วิธีการที่ถูกต้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น สามารถทำทะเบียนประวัติ สร้างและใช้แบบสอบถามได้ สามารถวิเคราะห์และแก้ไขการเรียนการสอนได้โดยชี้จุดเด่น จุดอ่อนของการเรียน เลือกวัสดุ อุปกรณ์การสอนให้สอดคล้องกับระดับการเรียนรู้ของเด็กได้ สามารถช่วยเหลือให้นักเรียนเข้าใจตนเอง โดยมีการสร้างสัมพันธภาพกับนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือช่วยนักเรียนวัดผลตนเองได้

3. ครูในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดสื่อโยงวัฒนธรรม คุณสมบัติข้อนี้กำหนดให้ครูต้องสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมวัฒนธรรม ช่วยให้นักเรียนได้รับค่านิยม

ของสังคมประชาธิปไตย ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ สามารถพัฒนาเจตคติ และทักษะที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย ช่วยให้เด็กสามารถ นำประสบการณ์ในชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน และครูทองสามารถจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้นักเรียนมีทักษะในการช่วยแก้ปัญหาของสังคมปัจจุบันได้ ตลอดจนสามารถใช้แหล่ง วิทยาการซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตหลังจบการศึกษาได้

4. ครูทองสามารถประสานงานกับชุมชนได้ โดยการประสานงานกับชุมชนในการร่างจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ช่วยเหลือชาวบ้านให้เข้าใจลักษณะและความสำคัญของการศึกษา เขาไปมีส่วนร่วมในการกำหนดและแก้ปัญหาของชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนด้วย

5. ในฐานะที่เป็นครูคนหนึ่งของโรงเรียน ครูทองสามารถช่วยกำหนดความมุ่งหมายทั่วไปของโรงเรียน ร่างโครงการสวัสดิการครูและนักเรียน รวมถึงการพัฒนาหลักสูตร จัดโครงการเรียนให้สนองความมุ่งหมาย ร่วมมือหรือมีส่วนช่วยให้กิจกรรมของโรงเรียน ดำเนินไปด้วยดี และร่วมมือกับประเมินผลโครงการสอน

6. ในฐานะเป็นสมาชิกในวงวิชาชีพครู ต้องยอมรับและส่งเสริมความสำคัญของวิชาชีพครูในสังคม มีความรับผิดชอบต่อความก้าวหน้าของวิชาชีพ มีส่วนช่วยยกฐานะ วิชาชีพครู และปฏิบัติตนตามปรัชญาการศึกษาอย่างเคร่งครัด และ สม่ำเสมอ

นอกจากที่กล่าวมานี้ ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525: 169 - 170) กล่าวถึง พฤติกรรมของครูยุคใหม่ โดยพิจารณาจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมมาก ทำให้สภาพการจัดการ เรียนการสอนมีแนวโน้มว่าต้องเปลี่ยนแปลงตามด้วย ครูทองพัฒนาตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม หน้าที่ของครูยุคใหม่จึงควรมีหน้าที่ดังนี้

1. ต้องถ่ายทอดให้นักเรียนทราบสภาพความเป็นจริงของสังคม กระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยไม่มั่งงาย ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติกำลัง เป็นพิษและอันตรายต่อชีวิตในสังคม

2. ต้องให้นักเรียนทราบปัญหาสังคม ให้รู้จักป้องกันตนเองจากภัยของสังคม

3. ต้องให้มีความรู้ความเข้าใจในนโยบาย โฆษณาการ เพื่อสุขภาพกายและใจที่สมบูรณ์
 4. ปลุกฝังความนิยมในเอกลักษณ์ของไทย เช่นการอุปโลก บริโภค การวางตัว การแสดงออก ฯลฯ เพราะสังคมยุคใหม่นิยมวัตถุธรรม มากกว่า คุณธรรม
 5. ฝึกทักษะการทำงาน และสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน ในสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำของสังคม ฝึกทักษะงานประดิษฐ์ งานตัดกระดาษ ฯลฯ และ ประหยัด มีวินัย อุตุน
 6. ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้โอกาสทำงานเป็นหมู่ ฝึกอบรมในสิทธิของผู้อื่น รู้จักเสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม
 7. ฝึกให้นักเรียนใช้ความคิดและวิจารณ์งานของตนเอง รู้จักวิเคราะห์ เหตุผล รู้จักเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง
 8. ต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดผลทางการศึกษาทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ส่งเสริม หรืออุปการะการศึกษาไม่จำเป็นทางลงทุนสูง แต่อาจสร้าง ขึ้นจากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น หรือวัสดุที่เหลือใช้
- หน้าที่หกกล่าวมาทั้งหมดนี้ ครูต้องเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ก่อน แล้วครูจึงจะสามารถทำหน้าที่ในฐานะ ครูที่ดี มีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมการสอนกับการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตร พ.ศ. 2521

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่แยกออกจากกันไม่ได้ การเรียนคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ หรือการที่บุคคลลงออกมา ชื่นทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การสอนคือการช่วยให้ผู้เรียนได้เกิด การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตนเองให้บรรลุจุดหมาย หรือการกระทำทุกอย่างที่จะ ส่งเสริมให้เกิดองงามชื่นทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา (อัญชลี กิจหทัย และคณะ 2523: 62)

1. หัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้คือให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายและหลักการที่ตั้งไว้
2. การเรียนรู้ของเด็กจะบังเกิดหรือล้มเหลวมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนการสอน เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เพราะการเรียนการสอนเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน
3. หลักสูตรแบบทงจะเขียนไว้เด็กทงเพียงไรก็ตาม ถ้าผู้สอนไม่รู้จักใช้วิธีสอน เด็กจะเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด และหลักสูตรนั้นก็ไม่มีคความหมาย
4. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียน รับผิดชอบและความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้เด็กคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปรายผลและทำงานเป็นกลุ่ม
5. หลักสูตรใหม่เน้นของการสอนคนมากกว่าสอนหนังสือ นั่นคือสอนให้เกิดพฤติกรรมที่หลักสูตรต้องการ คือ "จุดประสงค์ของหลักสูตร" มากกว่าที่จะมุ่งให้เกิดท่องจำความรู้จากหนังสือ โดยให้เด็กได้แสดงออก หรือได้แสดงให้มากกว่า ให้ครูสังเกตพฤติกรรมจากผู้สอนมาเป็นผู้จัดกิจกรรมให้แก่เด็ก ให้เด็กได้คิด ได้พูดได้ทำงานร่วมกัน
6. บทบาทใหม่ของครูต้องเข้าใจว่าการสอนมิใช่การบอกความรู้ให้แก่เด็ก แต่ต้องสอนให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา รู้จักค้นคว้ามีหลักการอภิปรายและวิธีการทำงานเป็นกลุ่ม
7. การปลูกฝังนิสัยและคุณธรรมต่าง ๆ ครูจะต้องใช้วิธีการสอนโดยให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม ผลัดกันเป็นหัวหน้า ผลัดกันเป็นลูกน้อง เปลี่ยนกันเรียนกันทุก ๆ วัน ผู้เรียนจะมองเห็นความสามารถ มองเห็นความสำคัญของมันและกันโดยครูไม่ต้องไปสั่งสอน ไม่ต้องไปคอยให้นักเรียนท่องเพระ จะจะต้องเกิดขึ้นเองจากประสบการณ์ ครูควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนไว้มาก ๆ ให้ทำงานเป็นกลุ่ม
8. แนวการสอนยึดหลักเด็กเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้ชี้แนะทางไปสู่เป้าหมาย ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้แสดงเป็นผู้กำกับกับการแสดง

ลักษณะครูที่ดี

ครูที่ดีย่อมประกอบไปด้วยคุณสมบัติแห่งความเป็นครูที่เพียบพร้อมและพฤติกรรมของครูที่แสดงออกตลอดระยะเวลาที่อยู่ในโรงเรียนย่อมแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการสอนที่คล้ายเช่นกัน ดังเช่น ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525 : 174-175) กล่าวถึงลักษณะครูที่คว่าต้องประกอบควยลักษณะต่าง ๆ หลายประการ สรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู
2. ต้องเป็นผู้มีความรู้ทางวิชาครู และวิชาสามัญเป็นพื้นฐาน
3. มีบุคลิกที่ซึ่งประกอบควย รูปร่างหน้าตา การแต่งกาย น้ำเสียง เป็นที่น่าเลื่อมใสของศิษย์และบุปุกรองในชุมชน
4. มีอารมณ์ขัน ราวเริง และสุขภาพ สามารถสร้างบรรยากาศในการเรียน
ได้ดี
5. ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ เข้าใจผู้เรียนและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและ
ความลำหัง ไค
6. มีเมตตา เห็นใจ เข้าใจ ให้ความยุติธรรมต่อศิษย์ โดยคิกเสมอว่าศิษย์
เป็นพี่น้องของตน
7. ต้องมีคุณธรรม ทั้งประพฤติเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์
8. สามารถแก้ปัญหาในการสอนและการอบรมสั่งสอนศิษย์
9. ต้องเป็นผู้ยอมรับฟังข้อคิก คำวิจารณ์ของผู้อื่นและมีประชาธิปไตย
10. ต้องเป็นผู้รักความก้าวหน้าในอาชีพ หมั่นศึกษาหาความรู้ เข้ารับการ
อบรมในวิชาการที่จะช่วยขยายประสบการณ์แก่ศิษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น
11. ต้องเป็นผู้มีศิลปะในการสร้างความมั่นคง เลานิทานซึ่งเป็นเครื่องมือ
ประกอบการที่จะใช้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้ดี
12. ชอบที่จะสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีลักษณะอันอบอุ่น น่าอยู่
เหมือนบ้าน
13. มีความกระตือรือล้นในการทำงาน
14. มีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย

* นอกจากนี้ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ยังได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีไว้หลายประการคือ (ชาตชัย ศรีไสยเพชร 2525: 175)

1. ปิยกา ครูต้องทำตัวเป็นที่รักของศิษย์
2. ครูกา ครูต้องทำตัวให้เป็นที่เคารพของศิษย์ นั่นคือ นอกจากรักแล้วศิษย์จะเคารพครู เกรงใจครู บทบาทหรือมารยาทที่ศิษย์แสดงออกกับครูเป็นเรื่องสำคัญ ครูที่ดีศิษย์เคารพจะทำตัวเป็นผู้ใหญ่ มีอารมณ์เป็นผู้ใหญ่ สามารถควบคุมกิริยาท่าทางได้ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ แม้จะมีอารมณ์ตามธรรมชาติ เช่น โกรธแตกาก็ต้องสงบไม่กล่าววาจาที่ก้าวร้าวใด ๆ ออกมา
3. ภาวนียกา การทำตนให้เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ นั่นคือต้องทันสมัย ทันเหตุการณ์ข่าวสารความรู้ เพื่อการปรับปรุงการสอนของตนให้เหมาะสมกับกาลเวลายิ่งขึ้น
4. วัตถุกา การอุทิศกำลังสอน ชยันในการสอน สอนจนเป็นนิสัยจนไม่รู้สึกว่าเป็นงานซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย
5. วรณกัชนติ มีความอดทนต่อคำรบถของศิษย์ ความไม่เข้าใจของศิษย์ อดทนต่ออาการอวดดีของศิษย์ ความซุกซนสนุกสนานอย่างไม่รู้กาลเทศะของศิษย์ เป็นต้น
6. คัมภีรถการณ มีความสามารถอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย
7. อนิโยชน์ การไม่ชักนำลูกศิษย์ไปในทางไม่สมควร คือไม่ชักนำศิษย์ไปในทางอบายมุขทั้งหลาย

ขอบข่ายของพฤติกรรมกรรมการสอนของครูประถมศึกษา

เมื่อได้พิจารณาจากงานวิจัยและเอกสารเกี่ยวกับการสอนของครูในทุก ๆ ด้านแล้วจึงอาจสรุปประเด็นที่ควรศึกษาพฤติกรรมกรรมการสอนของครูประถมศึกษาที่ครอบคลุมทุก ๆ ด้านดังนี้

1. พฤติกรรมด้านวิชาการ ครูควรเป็นผู้เฝ้าหาความรู้ (สุรินทร์ สรสิริ 2515: 3-9) เพื่อปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยในด้านวิชาการอยู่เสมอและการเก็บรวบรวมความรู้ให้แก่อาชีพครูโดยการเขียน การพูด การค้นคว้า การวิจัย เป็นต้น (สาโรช บัวศรี 2513: 429-430)

2. พฤติกรรมด้านเทคนิคการสอน ปัจจุบันได้มีการใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ ทักษะ ความสามารถอย่างแท้จริง วิธีการสอนแต่ละแบบจะมีข้อดีและข้อบกพร่องในตัวเอง จึงเป็นหน้าที่ของครูจะต้องพิจารณาเลือกใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้เรียน (ชาอูซัย ศรีไสยเพชร 2525: 48) อย่างไรก็ตามในด้านการสอนนี้ พฤติกรรมการสอนของครูจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับทักษะของครู รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและการสอนแต่ละวิชา การสอนที่ดีน่าจะมีหลักการดังนี้ (อัญชลี กิจพิศม์ และคณะ 2523: 62)

- 2.1 ในการสอนแต่ละครั้ง เกิดความทราบวัตถุประสงค์ของการสอนอย่างกระจ่างแจ้ง
- 2.2 จัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้น่ารื่นรมย์
- 2.3 คัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสมสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการและความพร้อมของเด็ก
- 2.4 การสอนไม่ใช่เฉพาะการถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดคิดแก้ปัญหา เรียนรู้ด้วยตนเองและพัฒนาทัศนคติที่พึงปรารถนา
- 2.5 ใช้วิธีสอนหลายวิธี
- 2.6 จัดประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมโดยตรงให้แก่เด็ก เช่น ให้งมือปฏิบัติหรือทัศนศึกษาบาง

สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้นสำหรับพฤติกรรมการสอนในส่วนที่เป็นเทคนิคการสอนก็ยังมียุทธศาสตร์สอนหรือแบบการสอน (Teaching Style) อีกมากมายที่ครูจะต้องศึกษา นำมาปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นเพราะการสอนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งกว่าเนื้อหาหรือความรู้ที่สอน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าความรู้มีใช้สิ่งที่ตายตัว อาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ แต่กระบวนการนั้นไม่มีใครเปลี่ยนแปลงนัก (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา 2518: 143) ดังนั้น ครูผู้สอนจึงไม่เพียงแต่รู้เนื้อหาวิชาการเป็นอย่างดีเท่านั้น แต่จะต้องมีพฤติกรรมการสอนที่จะก่อให้เกิดผลอย่างสูงสุดในเวลาน้อยที่สุด (พจน์ สะเพียรชัย 2515: ๕-5)

3. พฤติกรรมค่านคุณธรรมหรือความประพฤติส่วนตัวอันเป็นพฤติกรรมที่ครูอาจแสดงออกให้ปรากฏหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมค่านการประพฤติปฏิบัติของผู้สอนจะมีผลต่อการเรียนการสอนเสมอ พฤติกรรมค่านคุณธรรมของครู พระพุทธทาสภิกขุ (2522: 11-12) อธิบายว่า คุณธรรมนิยมประกอบด้วยคุณธรรมที่ครูพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ 4 ประการคือ

3.1 อุกมกคิของครู(Teacher's Will) เช่น ยินดีทำงานอย่างหนักหรือตั้งใจทำงานโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบากเพื่อความก้าวหน้าของนักเรียน เป็นต้น

3.2 วิญญาณครู(Teacher's Spirit) เช่น ออกทน ออกกลั่นต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน เอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น

3.3 คุณธรรมครู(Teacher's Qualification) เช่น รับผิดชอบและเคารพเหตุผลของผู้อื่น พิจารณาคุณค่าของนักเรียนด้วยเหตุผลหรือตัดสินลงโทษนักเรียนอย่างมีเหตุผล

3.4 จริยธรรมของครู(Teacher's Function) เช่น ตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย กิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยนยิ้มง่าย วางตนอย่างเหมาะสมกับชนทุกชั้น เป็นต้น

4. พฤติกรรมค่านบุคลิกภาพ บุคลิกภาพของครูเป็นสิ่งสำคัญมากในด้านการเรียนการสอน โอเคน(Oden 1972: 194) ได้ศึกษาถึงบุคลิกภาพของครูที่มีประสิทธิภาพในระดับมัธยมศึกษาพบว่า ครูที่มีประสิทธิภาพนั้นจะเป็นคนขยัน สุขุม เยือกเย็น มีความสามารถในการตอบสนองที่ กระตือรือร้น ทำงานว่องไวและรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นครูไว้

บุคลิกภาพของครู เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครู โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา พฤติกรรมการสอนค่านบุคลิกภาพทุกขณะที่อยู่ในห้องเรียนจะอยู่ในสายตาของนักเรียน จึงยอมส่งผลในการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของนักเรียนด้วย ครูที่มีบุคลิกภาพหรือการแสดงออกที่เป็นกันเองโดยธรรมชาติและยึดเด็กเป็นศูนย์กลางจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวกเป็นอย่างมากและมีส่วนในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์แก่นักเรียนด้วย (Turner 1969: 270)

5. พฤติกรรมค่านคุณลักษณะเฉพาะในการสอน มีพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นพฤติกรรมสนับสนุนการสอนของครูให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น คือ พฤติกรรมการควบคุมชั้นหรือการปกครองชั้นเรียน การจับบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างดำเนินการสอน เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้ในต่างประเทศได้มีการศึกษาวิจัยและให้ความสำคัญมากพฤติกรรมหนึ่ง เช่น จากงานวิจัยของทักแมน (Tuckman 1976: 233-237) ได้สร้างเครื่องมือจำแนกพฤติกรรมของครูออกเป็น 4 พฤติกรรม แต่ละพฤติกรรมจะแสดงออกให้เห็นถึงแบบการสอน (Teaching Style) ที่เหมาะสมตามระดับชั้น พฤติกรรมการสอนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) พฤติกรรมการควบคุม เข้มงวด (Dynamism) การจัดระบบชั้นอย่างมีประสิทธิภาพ (Organized Demeanor) และการให้ความอบอุ่นยอมรับ (Warmth and Acceptance) ในพฤติกรรมการสอนทั้ง 4 ด้านนี้ ได้รับการจำแนกเป็นข้อรายการทั้งหมด 28 ข้อ ให้ครูใหญ่เป็นผู้ตัดสินว่าครูของเขามีการสอนแบบใด โดยเปรียบเทียบทั้งระดับมัธยมศึกษา ประถมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งผลปรากฏว่า ครูประถมศึกษาควรมีพฤติกรรมด้านการให้การยอมรับและความอบอุ่นแก่นักเรียนสูงกว่าทุก ๆ ด้าน รองลงมาคือ ให้ความสำคัญสร้างสรรค์เกิดขึ้นในชั้นเรียนมากที่สุด ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะแตกต่างกับพฤติกรรมของครูในระดับมัธยมศึกษาที่จะเน้นด้านอื่น คือ การควบคุมและการจัดระบบชั้นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของนักการศึกษาอีกหลายท่านที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในส่วนที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะในการสอน เพราะต่างก็เห็นความสำคัญของการจัดระบบในชั้นเรียนว่า เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง บรรยากาศที่ดีเป็นภาวะทางอารมณ์ทั่ว ๆ ไป ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู และนักเรียนต่อสิ่งแวดล้อมภายในชั้นเรียนจะมีส่วนสร้างเสริม กระตุ้นสติปัญญาและคุณลักษณะที่สำคัญแก่เยาวชน (ชิรวัดน์ นิลเนตร 2526)

6. พฤติกรรมค่านมนุษยสัมพันธ์ พฤติกรรมการสอนที่ดีเป็นผลจากการมีมนุษยสัมพันธ์ของครู การมีสัมพันธภาพอันดีต่อนักเรียน ต่อเพื่อนครู ต่อผู้ปกครอง

นักเรียน จะส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ครูที่นักเรียนชอบ และได้รับการยอมรับจากเพื่อนครู ผู้ปกครองย่อมจะมีพฤติกรรมการสอนปรากฏในทางบวก เช่น ความเข้าใจนักเรียนและเพื่อนร่วมงานมีความจริงใจ ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ พฤติกรรมเหล่านี้ย่อมส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเสมอ

การพัฒนาพฤติกรรมการสอน

ปัจจุบันการปฏิบัติงานสาขาทุกวิชาชีพต่างก็มีการตื่นตัว ปรับตัวให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม จะปรากฏชัดว่า ความรู้และงานวิจัยสาขาวิชาต่าง ๆ ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในวงการศึกษาก็เช่นกัน ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้สังคมมีความต้องการที่จะให้โรงเรียนมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีผลต่อลูกหลานของเขาในทางที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การศึกษาค้นคว้าของการสอนจึงเป็นเรื่องของครูโดยตรง การสำรวจตรวจสอบ หรือการประเมินผลการสอนจะช่วยในการพัฒนาการสอนของครูอย่างดียิ่ง (Imhoff 1966: 155)

ไพฑูริย์ สีนลวรัตน์ (2526: 240) กล่าวถึงการพัฒนาการเรียนการสอนไว้อย่างน่าสนใจคือ "ถ้าต้องการพัฒนาการเรียนการสอนแล้ว เราไม่อาจจะมองข้ามการประเมินผลการสอนไปได้ เราจะพัฒนาอะไรไปทางไหนได้อย่างไร ถ้าเราไม่ดูเสียก่อนว่าที่เราทำอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง"

อย่างไรก็ตามเมื่อทุกฝ่ายยอมรับความสำคัญของการพัฒนาการสอนแล้ว ครูผู้สอนพร้อมที่จะพัฒนาพฤติกรรมของตัวเอง โดยครูควรจะมีโอกาสได้สำรวจตัวเองว่ามีพฤติกรรมการสอนอย่างไร เป็นพฤติกรรมที่ส่งเสริมหรือดุดังการเรียนรู้นักเรียน (ธีรยุทธ สนิวงค์ ณ อุษยา 2524: 151) และก่อนที่จะพัฒนาการเรียนการสอนครูควรพิจารณาข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาพฤติกรรมการสอนดังต่อไปนี้

1. ครูจะต้องประเมินพฤติกรรมการสอนของตัวเองอยู่เสมอว่าเป็นอย่างไร ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

2. ครูจะต้องใจกว้างยอมรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์การสอนของตนจากบุคคลอื่น ๆ
3. ศึกษาหาความรู้ในเทคนิค และกลวิธีสอนใหม่ ๆ จากแหล่งความรู้
4. ครูควรรหาโอกาสเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพิ่มเติมอยู่เสมอ
5. หาโอกาสไปศึกษาการสอนของเพื่อนครูที่มีผลงานดีเด่นจากภายในโรงเรียนเดียวกันและภายนอก
6. ครูควรปรับปรุงบุคลิกภาพของครูทั้งในด้านการแต่งกาย น้ำเสียง ท่าทาง การใช้คำพูดเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน

บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธ์ (2527: 100-111) กล่าวถึงการสำรวจตรวจสอบหรือการประเมินประสิทธิภาพการสอนว่า เป็นภาระหน้าที่ของครูและผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบร่วมกันและการที่จะรู้ว่าพฤติกรรมการสอนของครูมีประสิทธิภาพเพียงใด ต้องอาศัยการประเมินที่เป็นระบบ ระเบียบ เป็นขั้นตอนที่เชื่อถือได้และเป็นที่ยอมรับของคณาจารย์ แนวคิดของการประเมินอาจกำหนดเป็นลักษณะคำถามได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ประเมินทำไม
2. ใครเป็นผู้ประเมิน
3. ประเมินประเด็นอะไรบ้าง
4. ประเมินอย่างไร

การประเมินการสอนโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ เพื่อปรับปรุงการสอน เพื่อการตัดสินใจในการบริหารเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง เพื่อประกอบการเลือกวิชาเรียนของนักศึกษาและประเมินเพื่อการวิจัย

สำหรับประเด็นที่ว่าใครเป็นผู้ประเมินหรือสำรวจตรวจสอบนั้นเป็นสิ่งที่หนึ่งที่จะต้องพิจารณา ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาข้อมูลคลาดเคลื่อนได้ อย่างไรก็ตามก็โดยทั่วไปผู้ประเมินมักได้แก่ ผู้บริหาร เพื่อนครู นักศึกษา คณะกรรมการเฉพาะกิจหรือผู้เชี่ยวชาญ และผู้สอนเป็นผู้ประเมินตนเอง

เฉพาะการประเมินเพื่อพัฒนาการสอนของครู ถ้าให้ครูประเมินตนเองว่ามีประสิทธิภาพเพียงใดแล้วนำข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงการสอนอย่างจริงจังแล้ว การประเมินจะลอคอคติใด ๆ ได้ และข้อมูลก็ย่อมจะมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้มาก (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ 2527: 106)

เกี่ยวกับเรื่องการให้ครูประเมินตนเองนี้ ในต่างประเทศผู้ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นระหว่างการประเมินโดยตนเองกับการประเมินตนเองของครูไว้อหลายครั้ง เช่น การวิจัยของ จอห์น เอ. เซนทรา (Centra 1973: 287-295) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินตนเองของครูเปรียบเทียบกับนักเรียนประเมินครูโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการสอน 21 ข้อ ประกอบด้วยการจัดเนื้อหาวิชา ปฏิบัติการร่วมระหว่างนักเรียนกับครู การสื่อสารของครู ความพยายามของนักเรียนและการกระตุ้นนักเรียน ซึ่งจากการศึกษาโดยการวิเคราะห์ตัวประกอบ พบว่า องค์ประกอบเหล่านี้สามารถจำแนกครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นครูจากวิทยาลัย 5 แห่ง จำนวน 343 คน รวมทั้งนักเรียนที่สอน การรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนกระทำโดย ครูที่ประเมินตนเอง เลือกนักเรียนชั้นใดชั้นหนึ่งซึ่งทนสอนให้ประเมินตน การวิเคราะห์ข้อมูลประการแรกหาความสัมพันธ์ระหว่างการตอบแต่ละข้อของครูและแต่ละคนกับมัชฌิมเลขคณิตของการตอบของนักเรียนในชั้นของครูคนนั้น ประการที่สอง เปรียบเทียบมัชฌิมเลขคณิตของคะแนนแต่ละข้อของครูทั้งหมดกับค่าเฉลี่ยของมัชฌิมเลขคณิตของนักเรียนทุกชั้น ประการสุดท้าย ศึกษาความขัดแย้งกันระหว่างการตอบของครูแต่ละคนกับมัชฌิมเลขคณิตของการตอบของนักเรียนในชั้นของตน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปร (Multi-Variate Analysis of Variance)

ผลการวิจัย พบว่า การประเมินตนเองของครูมีความสัมพันธ์กับการประเมินครูของนักเรียนพอประมาณ คือมีสหสัมพันธ์มัชฌิมฐาน (Median Correlation) ของข้อรายการเป็น .21 ในด้านความไม่สอดคล้องกันของการประเมินตนเองของครูกับการประเมินครูของนักเรียนนั้น กลุ่มครูมีแนวโน้มเียงที่จะประเมินตนเองดีกว่าการประเมินครูของนักเรียนและความขัดแย้งกันของการประเมินตนเองของครูเป็นรายบุคคลกับการประเมิน

โดยนักเรียนในชั้นของตนเองนั้นไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศของครู ประสบการณ์ในการสอนของครู

เมื่อวิจัยเปรียบเทียบความเที่ยงของการประเมินตนเองอีกครั้งหนึ่งก็ได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเพื่อนครู นักเรียนและตนเองประเมินการสอน พบว่าเพื่อนครูมีความเที่ยงในการประเมินต่ำกว่านักเรียนประเมิน และการประเมินตนเองของครูบางครั้งก็ต่ำกว่าหรือเท่า ๆ กับเพื่อนครูประเมิน แต่โดยปกติส่วนใหญ่จะสูงกว่านักเรียนประเมินและเพื่อนครูประเมิน

สำหรับประเด็นที่จะประเมิน นับว่าเป็นปัญหามากในการประเมินประสิทธิภาพการสอนหรือการประเมินเพื่อสำรวจข้อมูลสำหรับการพัฒนาพฤติกรรมการสอนว่าจะใช้อะไรเป็นตัววัด จากการศึกษารายงานการวิจัยและเอกสารแนะนำเกี่ยวกับการประเมินนี้ พบว่า ในระดับอุดมศึกษา บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธ์ (2527: 108-110) ได้แนะนำไว้ในรายงานการสัมมนาการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยไว้ ดังนี้

1. บุคลิกลักษณะของอาจารย์
2. ความสามารถทางวิชาการ
3. เจตคติของอาจารย์ต่อวิชาที่สอน
4. เจตคติของอาจารย์ต่อนักศึกษา
5. ความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนักศึกษา
6. เทคนิคการสอน
7. การใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน
8. การวัดและการประเมินผลการเรียน

ในระดับมัธยมศึกษา มีการสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินพฤติกรรมการสอนของครูไว้พอสมควร ดังเช่น งานวิจัยของ เขาวที วิบูลย์ศรี (2525) งานวิจัยของ วทการณ พูลผลอำนวย (2523) ซึ่งพอสรุปได้ว่า ประเด็นที่ใช้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูนั้น ประกอบด้วย 5 หมวด ได้แก่

1. หมวดการสอน

2. หมวดวิชาการ
3. หมวดมนุษยสัมพันธ์
4. หมวดคุณธรรมและความประพฤติ
5. หมวดบุคลิกภาพ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ได้เสนอแบบรายการสำหรับการประเมินผลการสอนในห้องเรียน โดยวิธีสังเกตพฤติกรรมของครูผู้สอนและผู้เรียน ในระหว่างการเรียน พฤติกรรมของครูผู้สอนที่ใช้ในการประเมินผลการสอน กำหนดไว้ดังนี้

1. ทักษะการตั้งคำถามความสนใจ
2. ทักษะการอธิบาย พรรณา เล่าเรื่องหรือชี้แจง
- ✓ 3. ทักษะการถามและการปรับคำถามให้เหมาะสมกับผู้เรียน
4. ทักษะการรับรู้เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจ
- ✓ 5. ทักษะการส่งเสริมปฏิกิริยาที่เหมาะสมของผู้เรียน
6. การใช้พฤติกรรมที่ไม่ใช่วาจา
7. การเตรียมบทเรียนและการวางรูปแบบการสอนที่ผู้สอนแสดงออก

การประเมินผลพฤติกรรมการสอนในระดับประถมศึกษา ก็เคยมีปรากฏหลายครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลพฤติกรรมการสอนที่เป็นเฉพาะการสอนโดยตรง เช่น การศึกษาพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน (นราวัลย์ กาญจนประโชติ 2524) หรือการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครู (ธีระ รุญเจริญ 2523) ตลอดจนงานวิจัยของ นิคม ช่วยปลัด (2522) เรื่อง การประเมินสมรรถภาพครูในเขตการศึกษา 3 และการสร้างเกณฑ์ประเมินผลงานครูโรงเรียนประถมศึกษา หนองคาย ของ ประพนธ์ จันทรรักษ์ (2521) จากการศึกษา พบว่างานการศึกษาวิจัยเหล่านี้มุ่งเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาครูเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อตัวครูเอง ในการปรับปรุงตนเอง อย่างไรก็ตามก่อนที่จะทำการพัฒนาตนเอง ครูก็ควรจะทำความรู้จักตนเองหรือประเมินตนเองก่อนถึงกล่าวข้างต้นแล้ว การตัดสินผลการสอนหรือการพิจารณาปัญหาการสอนสามารถ

พิจารณาความบกพร่องได้อย่างน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ ระเบียบวิธีของนักเรียนเอง หรือความผิดพลาดจากตัวครูเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่า การประเมินตนเองจะได้ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาเหล่านี้ได้

*การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูโดยวิธีการให้ครูประเมินตนเองเป็นสำคัญ สิ่งที่ศึกษาจะเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะส่วนตัว กระบวนการเรียนการสอน เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการสอนให้สูงขึ้น (Roberta D. Riley and Eugene C. Schaffer 1979:23-26 ใน เยาวดี วิบูลย์ศรี 2524: 9) ทั้งนี้ ถ้าตัวครูผู้สอนได้มีการประเมินผลการสอนของตนเองเป็นขั้นตอน เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้บรรลุจุดหมายของการศึกษา และการประเมินตนเอง ครูก็สามารถระงับเวลาได้ตลอดเวลา ดังที่ เยาวดี วิบูลย์ศรี กล่าวสรุปในการสร้างแบบรายงานตนเองสำหรับครูว่า การประเมินตนเองนั้น เป็นวิธีที่สะดวก ประหยัดทั้งเวลาและทรัพยากร และมีความเหมาะสมในการประเมินประสิทธิภาพของครูในโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยเรื่องพฤติกรรมและเวลาในการปฏิบัติงานของครูประถมศึกษา ของกองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า พฤติกรรมในการปฏิบัติงานของครูเพื่อมุ่งที่จะพัฒนานักเรียนในด้านความรู้ ความคิดและความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนในวิชาต่าง ๆ ตลอดจนการมุ่งพัฒนาสมรรถภาพทางกายตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในวิชานั้น ๆ ของครูประถมศึกษา จัดประเภทได้ดังนี้

1. การอธิบาย ครูใช้เวลาร้อยละ 53.5 ของเวลางานสอนทั้งหมดในการพูดอธิบายให้นักเรียนฟัง ทั้งที่มีอุปกรณ์ประกอบการอธิบายและไม่มีอุปกรณ์ประกอบการตอบคำถามของนักเรียน และการร้องเพลงเป็นตัวอย่างให้นักเรียนฟัง
2. การฟัง ครูใช้เวลาประมาณร้อยละ 13.6 ของเวลางานสอนในการฟังนักเรียนอ่าน ร้องเพลง ตอบคำถามของครูและท่องจำ
3. การเขียน ครูใช้เวลาประมาณร้อยละ 12.9 ของเวลางานสอนในการเขียนกระดานดำ เวลาบางส่วนเป็นการเขียนขณะพูดอธิบาย

4. การถาม ครูใช้เวลาประมาณร้อยละ 9.9 ของเวลาการสอนในการถามคำถามนักเรียนเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล

5. การอ่าน ครูใช้เวลาประมาณร้อยละ 7.5 ของเวลาการสอนในการอ่านนำนักเรียนและอ่านพร้อมนักเรียน

6. พฤติกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การดูแลนักเรียนทำกิจกรรม (1.7%) เตรียมตัวสอน เช่น หาซอส์ก ดบกระดานดำ (0.6%) ชมเชยนักเรียน (0.3%)

สรุปพฤติกรรมการสอนของครูที่แสดงออกมากที่สุดคือ การพูดอธิบาย รองลงไปเป็นการฟังนักเรียนอ่าน-ตอบคำถามและร้องเพลง การถามคำถามนักเรียน การเขียนกระดานดำ การอ่านนำ นอกนั้นได้แก่ การดูแลนักเรียนทำกิจกรรม การเตรียมตัวสอน การชมเชยนักเรียน (ธีระ ฤๅเจริญ 2523: 6)

ธีระ ฤๅเจริญ (2520: 54) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียนของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. พฤติกรรมการสอนที่ครูใช้ในระดัับสูง ได้แก่ บอกให้นักเรียนจดหรือลอกข้อความบนกระดานดำ ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนถามหรือแสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยสอนภาคปฏิบัติ มักให้นักเรียนท่องจำหลักการ กฎ และทฤษฎี โดยไม่เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

2. พฤติกรรมในการสอนที่ครูใช้ในระดัับกลาง ๆ ได้แก่ สอนโดยไม่ค่อยให้นักเรียนรู้จักเปรียบเทียบหรือมองเห็นความสัมพันธ์กับเนื้อหาอื่น ๆ ยึดถ้อยคำในหลักสูตรมากเกินไป ถามหรือออกข้อสอบตรงตามทีครูสอน ไม่ค่อยสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดี และสอนยากเกินไปสำหรับเด็กเรียนช้าและง่ายเกินไปสำหรับเด็กเรียนเร็ว

3. พฤติกรรมในการสอนที่ครูใช้ในระดัับต่ำ ๆ หรือค่อนข้างน้อย ได้แก่ การหาความรู้เพิ่มเติม การดูแลจรรยา มารยาทของนักเรียน การดูแลพื้นฐานและสติปัญญาของนักเรียน การยอมรับว่าตนไม่รู้และการพูดฝรั่งปนไทย เป็นต้น

บุญศรี แล้งกลาง (2523: 13-15) ได้ศึกษาตามผลการใช้หลักสูตร พ.ศ. 2521 โดยการสนทนาและสัมภาษณ์ ผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 54 คน จากโรงเรียน 54 โรง ในจังหวัดเชียงราย พบว่า คำนการสอนตามตารางสอนนั้น ครูร้อยละ 12.96

สอนทันตามตารางสอน ร้อยละ 31.48 สอนไม่ทันตามตารางสอน แต่ก็ยังสอนไปซ้ำๆ ตามที่ตารางสอนกำหนดให้ ร้อยละ 55.55 ไม่สอนตามตารางสอน

ก้านการเตรียมการสอน ครูร้อยละ 12.96 เตรียมมาล่วงหน้าโดยเตรียม ตอนกลางคืนก่อนสอนวันต่อไป ร้อยละ 38.88 เตรียมการสอนล่วงหน้าโดยการอ่าน ในเวลาว่างก่อนจะสอนโดยการอ่านจากหนังสือคู่มือ ซึ่งถือว่าไม่ได้เตรียมเพราะเป็น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ครูร้อยละ 48.14 ไม่ได้เตรียมการสอน

ก้านการจัดทำสื่อการเรียน ครูร้อยละ 7.04 ทำสื่อการเรียนสม่ำเสมอ ร้อยละ 35.81 ทำบ้างเล็กน้อย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบัตรคำ ร้อยละ 44.44 ไม่ได้ทำ

ก้านการอ่านและศึกษาเรื่องราวของหลักสูตร ตลอดจนคู่มือครู คู่มือการสอน ครูร้อยละ 27.77 ใ้ค้อ่านและศึกษา ร้อยละ 24.07 อ่านและศึกษาบ้าง แต่ครู ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.14 คอบว่าไม่ใ้ค้อ่าน ไม่ใ้ค้ศึกษา

ในกรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของครูกับผลประเมินประสิทธิภาพ การสอนที่ประเมินโดยนักเรียน พบว่า ยังไม่มีหลักฐานที่เพียงพอที่จะสรุปได้ว่า ภูมิหลัง ทั้ง 7 อย่างของครู ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ วุฒิต่างการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน การผ่านการอบรมในวิชาที่สอน การใ้ค้สอนตรงตามวิชาเอกโทที่เรียนมาและความรัก ในอาชีพครูมีความสัมพันธ์กับผลการประเมินประสิทธิผลการสอนที่ประเมินโดยนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$)

เกี่ยวกับลักษณะครูที่ดี มีการวิจัยของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในปี พ.ศ. 2516 (2518: 73) ในเรื่องคุณลักษณะของครูที่สังคมต้องการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ประชากรประกอบด้วย นักเรียน ครู ผู้ปกครอง จากทุกเขตในกรุงเทพฯ คุณลักษณะของครู ที่ทำการวิจัยคือ ก้านความประพฤติ ก้านความรู้ทางวิชาการ ก้านบุคลิกภาพ และก้านการ ทำงานนอกเวลา ผลการวิจัยพบลักษณะของครูก้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. ก้านความประพฤติ ครูที่สังคมต้องการควรประพฤติตนเป็นแบบอย่าง ที่ดีแก่นักเรียนตลอดเวลา
2. ก้านความรู้ทางวิชาการ ครูจะต้องมีความรู้กว้างขวางและหมั่นหาความรู้ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

3. ก้านการสอน ต้องสอนให้เด็กเข้าใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และครูต้องมีความสามารถในการใช้สื่อการสอนด้วย
4. ก้านการปกครอง ครูควรเข้มงวดกวดขันต่อการกระทำผิดระเบียบ และการอบรมความประพฤติของนักเรียน
5. ก้านมนุษยสัมพันธ์ ครูต้องให้ความสนิทสนมกับเด็ก ให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กประสบปัญหาและควรช่วยเหลือปรับปรุงชุมชนด้วย
6. ก้านบุคลิกภาพ ครูที่สังคมต้องการควรมีเสียงพูดชัดเจน แต่งกายเรียบร้อยมีท่าทางราเริงแจ่มใส

ในปี พ.ศ. 2520 มาณพ ภาณีทวีไลธรรม (2520: 68-73) ได้ทำการศึกษาสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่สังคมต้องการในจังหวัดสกลนคร และนครพนม โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาว่า ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้บริหารการศึกษา ในจังหวัดสกลนคร และนครพนม ต้องการครูประถมศึกษาที่มีสมรรถภาพอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่กลุ่มตัวอย่างเห็นตรงกันมากที่สุด ได้แก่

1. ^{ควร!} สามารถกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักช่วยตนเอง
2. สามารถพิจารณาตัดสิน และลงโทษนักเรียนได้อย่างยุติธรรม
3. มีการเตรียมการสอน โดยทำโครงการสอน บันทึกการสอนได้อย่างชัดเจนและปฏิบัติได้จริง
4. กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น
5. มีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนทุกครั้ง
6. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนด้วยความเต็มใจ
7. ยอมรับผิดเมื่อตนเองสอนผิดพลาด
8. สามารถควบคุม คุมดูแล ส่งเสริมนักเรียนในการจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
9. สามารถเสนอทเรียนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นที่สนใจของนักเรียน สร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน
10. สามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะวิชาและสภาพการสอน

กุลวดี เรื่องเลข (2518: 60) ศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์การสอนค่านการเตรียม การสอนและการใช้อุปกรณ์การสอนของครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ระดับประถมศึกษา ใน จังหวัดราชบุรี จำนวน 40 คน พบว่า ครูที่มีเพศ วุฒิ จำนวนปีที่ทำการสอน ระดับชั้น ที่สอนและสังกัดต่างกันนั้น มีพฤติกรรมการสอนค่านการเตรียมการสอน และการใช้ อุปกรณ์การสอนไม่แตกต่างกัน และพฤติกรรมทั้งสองค่านมีความสัมพันธ์กันทางบวก กล่าวคือ ครูที่มีพฤติกรรมการสอนในค่านการเตรียมการสอนมากก็ใช้อุปกรณ์ประกอบ การสอนมากด้วย

วิเชียร ประยูรชาติ (2520: 72) ศึกษาพฤติกรรมการสอนค่านการเตรียม การสอนและค่านการใช้อุปกรณ์การสอนของครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จในค่าน การเตรียมการสอน พบว่า ครูที่มีวุฒิ และสถานที่ตั้งโรงเรียนตามภูมิภาคต่างกัน ครูที่มี อายุต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูที่มี ประสบการณ์การสอนและสภาพสมรสต่างกันมีพฤติกรรมการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ ในค่านการใช้อุปกรณ์ พบว่า ครูที่มีวุฒิ อายุ ประสบการณ์การสอน สภาพสมรส และสถานที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทาง สถิติ

กษมา สารสมุทร (2525: 75) ศึกษาปัญหาและความต้องการการพัฒนา สมรรถภาพค่านการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย พบว่า ครู ประถมศึกษาจังหวัดเชียงรายมีสมรรถภาพค่านการสอนโดยรวมและเป็นรายค่าน อยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนมาก ยกเว้นค่านเทคนิคการสอนที่อยู่ในระดับต่ำ หรือ ค่อนข้างมีปัญหา และครูประถมศึกษาจังหวัดเชียงรายมีความต้องการพัฒนาสมรรถภาพ ค่านการสอน โดยรวมและเป็นรายค่านในระดับมากทุกค่าน

กวงคำ ชูระคำ (2525: 65) ศึกษาความสอดคล้องระหว่างสมรรถภาพครู ประถมศึกษาในจังหวัดเชียงรายกับสมรรถภาพที่คาดหวังตามหลักสูตร พ.ศ. 2521 พบว่า ครูประถมศึกษาจังหวัดเชียงรายเห็นว่าตนเองมีสมรรถภาพค่านความรู้และทักษะ ยังไม่เพียงพอที่จะสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดทั้งนี้ พฤติกรรมการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน

พฤติกรรมการสอนที่พึงประสงค์ ลักษณะครูที่ดีหรือครูที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาพฤติกรรม การสอนของครู ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการสอน จึงพอสรุปได้ว่า/อาชีพครูโดยเฉพาะครูในระดับประถมศึกษาในปัจจุบันควรราย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา อยู่ตลอดเวลา ไม่เป็นคนล้าหลังต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม วิทยาการ ตลอดจน เทคโนโลยีใหม่ ๆ ข้อมูลดังกล่าวมาทั้งหมดเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเพื่อประกอบการวิจัยถึง พฤติกรรมการสอนที่เป็นจริงในปัจจุบันของครูประถมศึกษาและในบทต่อไป ผู้วิจัยจะ กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย